

вітчизняних і міжнародних громадських організацій з надання допомоги та підтримки бездоглядним і безпритульним дітям.

Висновки... Вивчення предмета „Теорія та технології роботи з різними категоріями дітей” дає можливість студентам творчо підійти до формування свого професійного „я”, усвідомити, що технології роботи з різними категоріями дітей мають бути науково обґрунтованими, законодавчо закріпленними, методично розробленими, здатними до постійного творчого вдосконалення з урахуванням перспектив розвитку суспільства. Майбутні учителі глибше зможуть усвідомити значення своєї власної діяльності, спрямованої на захист інтересів дітей; краще зрозуміти вікові особливості дітей і специфіку їх реакцій на ті чи інші дії дорослих; відповідальніше ставитися до вивчення законодавчої літератури, через усвідомлення потреби правильно поводитися з опорою на законодавчі статті при необхідності захищати права дитини. Проте подальшого дослідження потребують такі аспекти цієї проблеми, як визначення переліку знань, умінь і навичок майбутніх учителів у процесі вивчення навчальної дисципліни „Теорія та технології роботи з різними категоріями дітей”; визначення змісту практичних і семінарських занять, а також завдань для самостійної роботи студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Теорія та технології роботи з різними категоріями дітей. Навчальна програма для вищих навчальних IV рівня акредитації / Укладач Казакова Н.В. – Хмельницький: Вид-во ХГПІ, 2005. – 10 с.
2. Теорія та технології роботи з різними категоріями дітей. Робоча програма та практичні рекомендації щодо її реалізації / Укладач Казакова Н.В. – Хмельницький: Вид-во ХГПІ, 2005. – 28 с.

Анотація
Н.В.Казакова

Проблема подготовки будущих учителей к работе с разными категориями детей

В статье на основе анализа учебно-методической литературы и собственного опыта работы рассматривается актуальная проблема подготовки будущих учителей к работе с разными категориями детей, к защите их прав в государстве, которое находится на стыке столетий в условиях реформирования с целью утверждения морально-духовных ценностей личности. Определены цель, задания и содержание предмета „Теория и технологии работы с разными категориями детей” для слушателей магистратуры специальности 8.010102 „Начальное обучение” Хмельницкой гуманитарно-педагогической академии и обусловлена необходимость изучения учебной дисциплины у высших педагогических учебных заведениях I-IV уровней аккредитации.

Ключевые слова: морально-духовные ценности, дети с особенными нуждами, одаренные дети, неуспевающие в обучении, группы риска.

Summary
N.V.Kazakova

The problem of preparation of the future teachers for the work with different categories of children

This article deals with the actual problem of preparation of the future teachers for the work with different categories of children for the protection of their rights in the society, which is situated on the cross of centuries in the conditions of reformation with the aim of moral and spiritual personal values confirmation. Everything is based on the teaching systematic literature and personal teaching experience. The aim, tasks and contents of the subject “Theory and technologies of work with different categories of children” for the Master’s degree students for specialty 8.010102 “Primary coloration” of Khmelnytsky humanitarian-pedagogical academy have been defined.

The necessity of studying of the educational discipline at Higher pedagogical institutions of I-IV colucafional levels have been limited.

Key words: moral- spiritual values, children with special needs, talented children, lagged behind children, groups of risk.

Дата надходження статті до редакції

„27” лютого 2007р.

УДК 371.13:37.013.42 (045)

І.М.КОВЧИНА,

кандидат педагогічних наук, доцент
(м. Київ)

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ДО МАЙБУТНЬОЇ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ КУРСУ „ОСНОВИ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ОСОБИСТОСТІ”)

У даній статті розкрито суть соціально-правової діяльності майбутнього соціального педагога та особливості підготовки студентів до її проведення. Виявлено два основних підходи до структурування соціально-педагогічної діяльності, роль поетапного формування знань у студентів для успішної соціально-правової діяльності в майбутньому.

Ключові слова: соціальний педагог, соціально-правова діяльність, планування педагогічної діяльності, поетапне формування знань.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Підготувати майбутнього соціального педагога до соціально-правової діяльності можливо тільки за умови його включення у практичну діяльність.

Функції педагогіки обумовлені її предметом та поділяються на теоретичну і технологічну. Теоретична має три рівні: описовий або пояснювальний – вивчення педагогічного досвіду; діагностичний – виявлення умов та причин успішності соціально-педагогічної діяльності; прогностичний – експериментальні дослідження (розкриття сутності явищ, розробка наукових підстав тощо) та побудова на їх базисі моделей, що випереджають існуючу практику. Рівні технологічної функції наступні: проєктивний: розробка програм та навчально-методичних матеріалів, які складають нормативний план соціально-педагогічної практики; реформування – впровадження досягнень педагогічної науки у практику; рефлексивний або корекційний – оцінка впливу результатів наукових досліджень на педагогічну практику. Таким чином, цей рівень має також важливе значення для розвитку теорії та практики соціально-педагогічної сфери діяльності [4, 9].

На наш погляд, принципових відмінностей у структурі підготовки соціальних педагогів до соціально-правової діяльності, у порівнянні із традиційною, немає. Лише у сучасних умовах, враховуючи новизну професії соціального педагога та її спеціалізацію „соціально-правовий захист”, підвищується та посилюється її стандартизація, оптимізується здійснення тих або інших компонентів професійної підготовки.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми... Аналіз структури педагогічної діяльності як складної динамічної системи був проведений у роботах В.І.Бондаря, В.І.Беляєва, В.І.Гінециньського, С.Б.Єлканова, А.Й.Капської, Н.В.Кузьміної, І.П.Підласого, В.А.Сластьоніна, О.Г.Мороза, Л.П.Вовк, Я.Бурлаки. Її психологічні основи досліджувались П.Я.Гальперінім, Л.В.Долинською, О.В.Скрипченко, І.Є.Булах, Ю.О.Приходько, Н.Ф.Тализіною та іншими.

Формулювання цілей статті... Метою статті є розкриття сутності та шляхів підвищення підготовки майбутніх соціальних педагогів до проведення соціально-правової діяльності.

Виклад основного матеріалу... Аналізуючи праці, присвячені структуруванню соціально-педагогічної діяльності, ми змогли виявити два основних підходи до вирішення даної проблеми.

По-перше, компоненти соціально-правової діяльності потрібно виділяти на основі вимог, що висуваються до умінь соціального педагога та видів його педагогічної діяльності взагалі, у які він повинен бути залучений в умовах професійної підготовки у педагогічному університеті. Це – традиційно-конструктивний, гностичний, організаційний та комунікативний компоненти. На наш погляд, до них повинен бути долучений і проєктний компонент, який завершить систему професійної підготовки. Ми розглядаємо структуру професійної підготовки студентів педагогічного університету до соціально-правової діяльності у єдності її теоретичного та практичного компонентів (Ю.Г.Гребенюк, А.Й.Капська, Н.Г.Ничкало, О.Л.Шевнюк та інші). У структурі теоретичної діяльності вони виділяють аналітичний, інформаційно-орієнтаційний та моделюючий компоненти, а у структурі практичної – контрольньо-оціночний, трансляційний та мобілізаційний компоненти.

В основу другого підходу покладено поетапність здійснення професійної підготовки (за Гребенюком Ю.Г.).

Модернізація та уточнення структури, запропонованої вищезазначеними ученими, дозволяють виявити основні компоненти педагогічної діяльності соціального педагога, що спрямовані на формування соціально-правових знань студентів (рис. 1).

Отже, структура підготовки студентів до соціально-правової діяльності складається із трьох блоків:

- 1) підготовчого;
- 2) особистісно-діяльнісного;
- 3) контрольньо-корекційного.

Структура підготовчого блоку включає у себе чотири компоненти, які відповідають наступним видам педагогічної діяльності: цілепокладанню, діагностуванню, аналітичному виду та проєктно-технологічному. На початковому етапі підготовки до викладання курсу „Основи соціально-правового захисту особистості” викладач аналізує цілі та завдання, сформульовані у навчальній програмі з даної дисципліни та виявляє вимоги, що висуваються до рівня соціально-правових знань студентів, на підставі яких формулює цілі конкретного заняття. Основна мета викладача в аудиторії – створення сприятливих умов для досягнення визначених цілей навчальної діяльності, які повинні співпадати, тобто цілі викладача адекватні цілям навчального змісту, а ці цілі повинні відповідати цілям студента, що має суттєвий вплив як на навчальну діяльність студентів, так і на її результати.

Процес навчання студентів повинен повністю відповідати функціям викладача в навчальному процесі. За діяльнісною теорією П.Я.Гальперіна [1, 90] необхідно сформувати цілі навчання, у тому числі – одночасно – формуються позитивні мотиви навчання студентів та

вивчаються їх індивідуальні особливості; пізніше – добирається й подається зміст, який адекватний цілям навчання; демонструються окремі види соціально-правової діяльності, що спираються на зміст матеріалу, який подається студентам. В результаті викладач повинен визначити, наскільки студент успішно засвоює подані знання: через запропоновані завдання, через сукупність системи навчальних завдань, тобто іде обов'язковий контроль за ходом діяльності кожного студента відносно виконання навчального завдання, фіксуються відомості, отримані за допомогою контролю, надалі вони опрацьовуються, розробляються та реалізуються коригуючі впливи [3; 5].

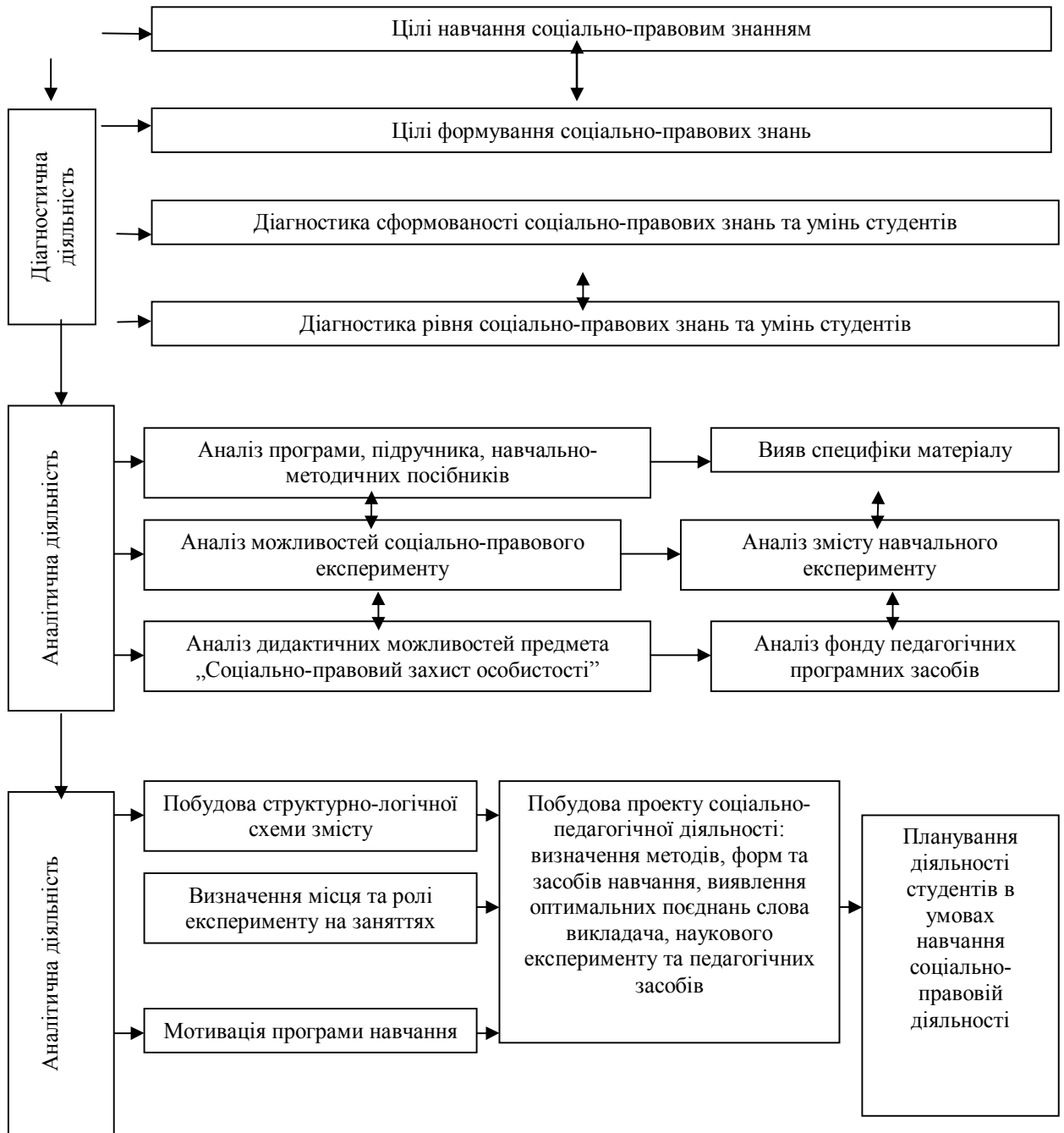

Рис. 1.
Підготовчий блок педагогічної діяльності викладача

У сучасних умовах, що швидко змінюються, удосконалюється педагогічна діяльність, нормативно-правова база, освіта взагалі, перед викладачем ставиться інтегрована педагогічна мета, яка поєднує у собі завдання формування соціально-правових знань, умінь та навиків і навчання загальновідомих знань у процесі набуття спеціальних знань студентами.

Ефективність процесу навчання у значній мірі залежить від психологічної підготовленості студентів до навчально-пізнавальної діяльності взагалі. В таких умовах викладачеві потрібно передбачити, по-перше, усвідомлення студентом мети навчання, що стимулює його навчально-пізнавальну діяльність; фізіологічну та психологічну готовність до навчання, належний рівень розвитку [6, 87-88]. Тому аналіз вихідного стану навчальної діяльності студентів необхідно розпочинати з виявлення відповідності психічного розвитку студентів тим цілям, які поставлені на даному етапі навчання або в процесі вивчення конкретного предмета. Отже, починати викладати предмет бажано з проведення в студентському колективі психологічного моніторингу, за результатами якого будуть виявлені індивідуальні особливості кожного студента. Така робота повинна бути проведена у досить короткий проміжок часу. Сьогодні для якісного вирішення даного завдання викладач має можливість використовувати як традиційні методи дослідження, так і спеціально розроблені програмні засоби, наприклад: анкетування та опитування доцільно провести в позааудиторний час через відповідні елементи Web-сторінки навчального курсу.

Ефективність педагогічної діяльності залежить від того, наскільки повно при її плануванні та реалізації були враховані індивідуальні особливості студентів. Тому плануванню педагогічної діяльності на майбутньому занятті повинен передувати процес педагогічної діагностики. При цьому особливу увагу потрібно звернути на рівень предметної (правознавчої, історичної, суспільствознавчої) та соціально-економічної підготовки, загальногуманітарних знань та умінь студентів. Низький рівень сформованості у студентів хоча б одного із вказаних компонентів (або предметного, або гуманітарного) не дає можливості реалізувати весь дидактичний потенціал засобів соціально-правових знань. Саме тому потрібно встановити наявність у студентів тих конкретних знань та пізнавальних дій, які потрібні для формування відповідного виду навчально-пізнавальної діяльності. Це надає можливість визначити „провали” та окреслити теми найближчого розвитку та актуалізувати „забуті” шкільні знання, а також сформувати відповідні міні-групи студентів для подальшої організації їх ефективної навчально-пізнавальної діяльності.

Доцільно на першій парі проводити міні-моніторинг із виявлення знань у студентів щодо соціально-правової діяльності. Зокрема, ми нагадуємо їм про шкільний курс „Правознавство” (9 клас), опитуємо, хто і що пам’ятає із предмета. Наприклад, студентам дається перелік питань: що таке право, що таке захист, який основний Закон України, хто захищає права особистості, хто затверджує закони, які права Ви знаєте. Таке опитування було проведено нами на педагогічному та соціально-гуманітарному факультетах Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова та факультеті соціальної роботи Херсонського педагогічного університету зі спеціальності „соціальний педагог”, на педагогічному факультеті НПУ – „учитель початкових класів”. Для порівняння ми провели таке ж анкетування серед студентів спеціальності „правознавство”. Нашими респондентами були 52 соціальні педагоги першого курсу НПУ, 48 соціальних педагогів ХПУ, 62 „правознавці” – першокурсники, 78 – майбутніх вчителів початкових класів – студентів першого курсу. Виявлені нами дані ми звели у таблицю 1:

Таблиця 1

**Рейтинг знань студентів-першокурсників із основ соціально-правової діяльності
(у відсотках)**

Запитання	НПУ, соціальні педагоги	НПУ, вчителі початкових класів	НПУ, правознавці	ХПУ, соціальні педагоги
Що таке право	1	1	100	1
Що таке захист	12	11	100	10
Який основний закон України	57	24	100	53
Хто захищає права особистості	81	83	100	76
Хто затверджує Закони	5	1	100	4
Про що стверджує стаття 1 Конституції України	0,5	0	49	0,1

Отже, виявлені нами знання із курсу „Правознавство” не відповідають вимогам до вступників. Тому ми використовуємо на першій же лекційній парі гру „Згадай Конституцію”. У формі кросворду студентам подається стаття 1 або 23, які легко запам’ятовуються, і потім соціальні педагоги їх застосовують у своїй практичній діяльності:

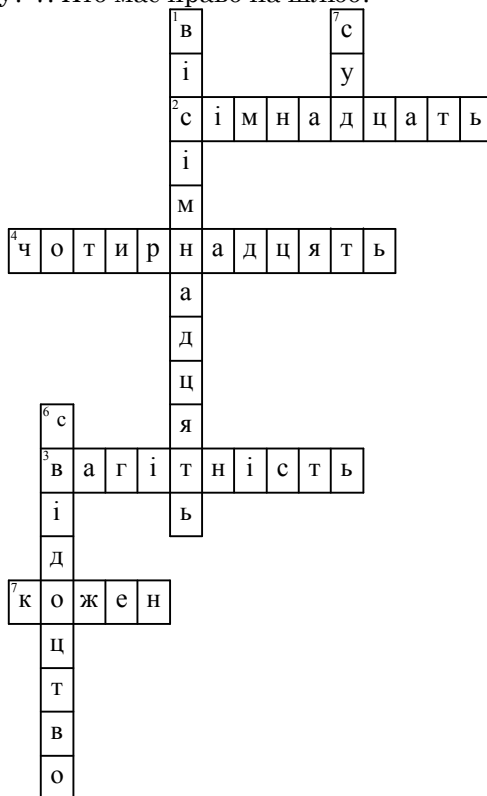
Ст. 23 Сімейного Кодексу України проголошує: „1. Право на шлюб мають особи, які досягли шлюбного віку. 2. За заявою особи, яка досягла чотирнадцяти років, за рішенням суду їй може бути надано право на шлюб, якщо буде встановлено, що це відповідає її інтересам”.

По вертикалі:

1. З якого віку мають право на шлюб хлопці? 5. Хто вирішує, чи можуть неповнолітні одружитися? 6. Який документ отримують після шлюбу?

По горизонталі:

2. З якого віку мають право на шлюб дівчата? 3. За яких обставин дівчина має право одружитися, якщо буде встановлено, що це відповідає її інтересам? 4. З якого віку дівчина може одружитися за рішенням суду? 7. Хто має право на шлюб?

Активізуючи таким чином знання студентів, ми одночасно зацікавлюємо їх даним предметом, показуємо переваги навчання у педагогічному університеті, підкреслюємо, що вони, перш за все, будуть виконувати найблагороднішу місію – захищати права дітей та молоді і навчати їх обов’язкам жити у суспільстві в злагоді.

У процесі проведення педагогічного моніторингу може виникнути одна із наступних двох ситуацій. Перша – студент володіє всіма необхідними знаннями та уміннями, у цьому випадку під час його подальшого навчання необхідно передбачити формування тільки нових знань та умінь, які визначені відповідними навчальними планами. Але, як правило, той студент, який володіє достатніми знаннями, є виключенням із правил, і йому потрібен окремий план навчання. Навіть ті, хто вступали на юридичні спеціальності, але не були зараховані, і вступили до нас, як ми виявили, все одно не мають достатніх знань для здійснення соціально-правової діяльності. Наприклад, студент Іван З. вступав на юридичний факультет і вважав, що він знає законодавчу базу, але при більш детальному розпитуванні ми виявили, що він не звертає увагу на деталі нормотворчого процесу (Іван запевняв, що за Конституцією освіта повинна бути „обов’язкова загальна середня”, тому був впевнений, що викладач при вступному іспиті на юридичний факультет Одеської юридичної академії спеціально „завалив” його. Ми вияснили, що він забував одне слово із статті, – що загальна середня освіта повинна бути, насамперед, безкоштовна).

Друга можлива ситуація – у студента може бути сформована лише частина базових знань та умінь (або сформовані всі необхідні знання та уміння, однак не з тими показниками, які

потрібні для засвоєння нових знань та умінь), про що йшла мова вище. За даних обставин викладач повинен передбачати спочатку формування відсутніх складових системи базових знань та умінь, а лише потім – нових, передбачених метою навчання.

Оволодіння соціально-правовою діяльністю на вищому рівні за умов відсутності базових знань (особливо з правознавства) не дозволяє студенту за відведений на занятті час вирішити поставлені навчальні завдання. Негативний результат спостерігається і в тому випадку, коли студент гарно володіє базовими (правознавчими) знаннями, але має низький рівень гуманітарних знань. Тому йому пропонується вивчити тему за допомогою педагогічних стандартних засобів. У цьому випадку використання таких стандартів не допомагає, а навіть перешкоджає вивченню соціально-правового матеріалу, про що мова піде у наступних параграфах.

Проаналізувавши всі складники навчального процесу, ми дійшли висновку, що тільки за умови поетапного формування знань можливе навчання студентів педагогічного університету соціально-правовому захисту для здійснення його у своїй майбутній соціально-правовій діяльності.

В основу поетапного формування знань ми поклали положення про те, що знання – розумові дії, які формуються у процесі зовнішньої діяльності людини, до якої відноситься і навчання; тобто зовнішня діяльність є результатом розуміння психічної діяльності.

Після цілепокладання, визначення системи завдань та проведення педагогічної діагностики викладачем повинна бути проведена всебічна аналітична діяльність. Предметом аналізу виступають програма з предмета, освітній стандарт, зміст стабільного та альтернативного підручника, навчальних посібників, методичних рекомендацій, дидактичних можливостей наукового експерименту та засобів нових інформаційних технологій.

У ході аналітичної діяльності викладачеві необхідно виявити особливості змісту навчального матеріалу, що пропонується студентам для засвоєння на занятті. Після цього потрібно вяснити, яку частину відібраного змісту доцільно вивчити емпіричним шляхом, тобто за допомогою загальнонаукового експерименту, а яку – з використанням технологій соціально-правових засобів. З цією метою потрібно проаналізувати зміст навчально-наукового експерименту, передбаченого навчальною програмою (демонстраційний експеримент, семінарські заняття та практична робота), а також арсенал традиційних педагогічних засобів, який має викладач у своєму розпорядженні.

Результати аналітичної діяльності слугують змістовною основою для проектної діяльності викладача. Об'єктами педагогічного проектування та технологічної діяльності є зміст підручника, засоби навчання, у тому числі і педагогічні програмні засоби, діяльність викладача та діяльність студентів на занятті.

Для виявлення послідовності викладання змісту навчального матеріалу викладачеві необхідно побудувати його структурно-логічну схему, у якій повинні знайти відтворення основні навчальні елементи та взаємозв'язок між ними. В умовах сучасного педагогічного процесу особлива роль належить проектуванню та знаходженню конструктивних рішень задіяними педагогічними засобами у соціально-правовій діяльності, технологій їх використання у навчанні та технологій їх застосування соціальними педагогами у своїй майбутній професійній діяльності.

Підсумком проектної діяльності викладача є складання плану навчального заняття. У плані необхідно відобразити тему, педагогічну мету та завдання, методи, форми та засоби реалізації змісту навчання. В умовах використання технічних засобів навчання потрібно визначити, яка частина змісту навчального матеріалу може бути вивчена за їх допомогою, які види діяльності студентів при цьому будуть переважати, і яка роль викладача на такому комбінованому занятті.

На основі складеного проекту викладач організує взаємодію із студентами, тобто педагогічна діяльність вступає в свою наступну фазу – особистісно діяльну. Її особливість в умовах викладання курсу полягає в тому, що взаємодія типу „студент-викладач”, „студент-студент” та „студент-навчальна інформація” опосередкована додатковим навчальним матеріалом, що безпосередньо стосується теми заняття (наприклад, документальним фільмом або Кодексом Законів України).

Висновки... Моделюючи різноманітну тематику заздалегідь, впроваджуючи її на заняттях із дисципліни „Основи соціально-правового захисту особистості”, викладач може домогтися більш ґрунтовного засвоєння знань з їхньої майбутньої професійної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Гальперин П.Я. Введение в психологию: Учебное пособие для вузов. – М.: Книжный дом „Университет”, 1999. – 322 с.

2. Гальперин П.Я. Развитие исследований по формированию умственных действий // Психологическая наука в СРСР. – Т.1. – М.: Изд-во АПН РСФСР. 1959. – С. 441-469.
3. Габай Т.В. Учебная деятельность и ее средства. – М.: Изд-во университета, 1988. – 255 с.
4. История социальной педагогики (Становление и развитие зарубежной социальной педагогики): Учебник / Под ред. В.И.Беляева. – М.: Гардарики, 2003. – 255 с.
5. Талызина Н.Ф. Управление процессом усвоения знаний (психологические основы). – М.: Изд-во МГУ, 1984. – 344 с.
6. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – К.: Видавничий центр „Академія”, 2000. – 543 с.

Аннотація

И.М.Ковчина

Подготовка студентов к будущей социально-правовой деятельности (на примере курса „Основы социально-правовой защиты личности”)

В данной статье раскрыта суть социально-правовой деятельности будущего социального педагога и подготовка студентов к её проведению. Выявлено два основных подхода к структурированию социально-педагогической деятельности, роль поэтапного формирования знаний у студентов для успешной социально-правовой деятельности в будущем.

Ключевые слова: *социальный педагог, социально-правовая деятельность, планирование педагогической деятельности, поэтапное формирование знаний.*

Summary

I.M.Kovchyna

The students' training to the future social-legal activity (on the example of the course „Bases of the social-legal defense of a personality”)

The essence of the social-legal activity of the future social teacher and preparation of students to its conducting is revealed in the article. Two main approaches to the structuring of the social-pedagogical activity, the role of stage formation are determined.

Key words: *social teacher, social-pedagogical activity, planning of the pedagogical activity, stage formation of knowledge.*

Дата надходження статті до редакції

„15” грудня 2006р.

УДК 37.033 (045)

С.М.КОЛЕСНИКОВА,

старший викладач кафедри

фізичної культури та валеології ХГПА

(м.Хмельницький)

ПРОБЛЕМА ПРИРОДНИЧОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

У даній статті окреслено проблеми сучасної природничої освіти у вищій школі, що готує майбутніх вчителів початкових класів; обґрунтовано системний підхід до вивчення комплексу природничих наук у світлі сучасних досягнень у царині наук про природу.

Ключові слова: *цілісність, системність, актуальність, ефективність, професійна компетентність, цивілізаційна компетентність.*

Постановка проблеми в загальному вигляді... Ще вчора ми вважали, що головним компонентом могутності держави є наявність природних ресурсів (нафта, газ, кам'яне вугілля, золото, алмази тощо). Нині багато дослідників як у політичній, так і в освітній галузях, вказують, що новим інструментом зростання продуктивності сил окремої популяції людей (тобто певної держави) і, як наслідок, її стійкості, є знання.

Загальноновизнано, що роль освіти у процесі розвитку інформаційного суспільства неухильно зростає. Тепер однією з головних складових могутності держави вважається інтелектуальна власність національного соціуму.

Радикальні зміни у поглядах на природу всередині ХХ століття в умовах науково-технічного прогресу і, безперечно, продовження цього процесу в ХХІ столітті в умовах бурхливого переходу інтелектуальних цінностей від біологічного до технічного (віртуального комп'ютерного середовища) способу зберігання і поширення інформації, створили нові напрями дослідження об'єктивних закономірностей, обумовили необхідність по-новому розглянути проблеми взаємодії суспільства і природи, і, як наслідок, створили нові методики пізнання реального світу. Найістотнішим досягненням у цьому напрямі, на нашу думку, є використання у все більшій кількості прикладних досліджень системного підходу до відображень дійсності.